

Baczewski, Grzegorz

"Z refleksji nad człowiekiem. Człowiek - społeczność - wartość", Stanisław Kowalczyk, Lublin 1995 : [recenzja]

Studia Teologiczne 15, 394-396

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cepcja daje podstawy do ciągłego doskonalenia się prawa. Gardner w szczególności sposób odnosi się do miłości, gdyż wzajemna miłość zapobiega rozpowszechnianiu form niesprawiedliwości. Miłość i sprawiedliwość, wbrew niektórym teoriom, mogą iść ze sobą w parze.

Zdarza się często, że po przeczytaniu książki na dany temat odczuwa się, że temat ten nie został do końca wyczerpany. Takie odczucie jednak nie pojawia się po przeczytaniu książki Gardniera, gdyż autor mobilizuje czytelnika wyjaśniając skomplikowane problemy w oparciu o konkretne, najczęściej historyczne przykłady. Pozycja ta zawiera doskonale zorganizowany materiał, wyczerpującą bibliografię oraz obszerny indeks. Z pewnością okaże się przydatna, zarówno wykładowcom, jak i studentom. Warto przeczytać.

Anna Abram

Stanisław Kowalczyk, *Z refleksji nad człowiekiem, Człowiek - społeczność - wartość*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1995, ss. 309.

„Czym jest człowiek, że o nim pamiętasz,
i czym - syn człowieczy, że się nim zajmujesz?”

Słowa psalmisty, pytanie skierowane do Boga o naturę i sens osoby ludzkiej jak echo daje się słyszeć w ciągu całej historii ludzkości. Odkąd bowiem człowiek uświadomił sobie swoją wyjątkową pozycję wśród bytów w otaczającym go świecie, zaczął stawiać owe fundamentalne pytania: kim jestem? dlaczego istnieję? po co istnieję? Z biegiem czasu obok zajmowania się owymi kwestiami w sposób nieuporządkowany, nieusystematyzowany, zaczęto badać je też w sposób naukowy. Tak rodziła się antropologia - nauka filozoficzna o człowieku. Odpowiedzi na pytania powyższe padały różne, ale nie odkryły one całej istoty człowieczeństwa i ciągle człowiek pozostaje w znacznej mierze tajemnicą. Toteż problematyka antropologiczna jest aktualna również obecnie, a nawet można zauważyć, iż problem człowieka stawiany jest często w centrum zainteresowania. Słyszy się powszechnie takie słowa jak: humanizm, personalizizm, często jednak opacznie czy wręcz celowo fałszywie pojmowanie (choćby bardzo modny dzisiaj tzw. humanizm bez Boga). Powstaje wiele prac poruszających problematykę człowieka. Wśród nich znajduje się wydana przez Wydawnictwo Naukowe KUL książka Stanisława Kowalczyka zatytułowana: *Z refleksji nad człowiekiem, Człowiek - społeczność - wartość*. Autor jest znanym i cenionym filozofem, pracownikiem naukowym KUL-u, toteż praca ta zajmuje się wyłącznie filozoficznymi koncepcjami człowieka.

Jak wskazuje tytuł dzieła, podstawowymi problemami, które porusza autor są: człowiek, społeczność oraz wartość. Problemy te rozważa Stanisław Kowalczyk z punktu widzenia antropologii filozoficznej, filozofii społecznej i aksjologii chrześcijańskiej. Jak stwierdza autor, wiele fragmentów pracy było wcześniej publikowanych na łamach czasopism m.in. *Ateneum Kapłańskiego, Ładu*, czy też *Roczników Nauk*

Spolecznych.

Recenzowana praca składa się z zasadniczych trzech części. W pierwszej z nich, noszącej tytuł *Człowiek*, omówione są wiodące współczesne koncepcje osoby ludzkiej oraz nurty personalizmu, w tym polskiego. Oto tytuły kolejnych rozdziałów tej części, tytuły wiele nam mówiące o całej treści: *Współczesne koncepcje wiodące człowieka* (str. 7-23), *Polski personalizm współczesny* (str. 23-45), *Personalizm dialogiczny M. Bubera* (str. 45-59), *Ewolucyjno - kosmiczna koncepcja człowieka P. Teilharda de Chardin* (str. 59-85), *Rozumienie śmierci w głównych kierunkach filozoficznych* (neotomizm, fenomenologii, egzystencjalizm, marksizm) (str. 85-101), *Wolność i jej deformacje* (str. 101-115), *Koncepcja wolności odpowiedzialnej J. Maritaina* (str. 115-127). Autor w sposób bardziej obszerny analizuje koncepcje M. Bubera i T. de Chardin oraz zagadnienia śmierci i wolności. Mnie osobiście zainteresował rozdział dotyczący poglądów T. de Chardin. Przedstawione zostały w sposób klarowny jego założenia metodologiczno-epistemologiczne, podstawy systemowo-antropologiczne antropologii francuskiego Jezuita, geneza człowieka i jego struktura bytowa, proces tzw. totalizacji, jako kres rozwoju ludzkości i wreszcie krótkie podsumowanie zawarte w uwagach końcowych. Jak stwierdza autor, T. de Chardin jako jedyny filozof odwołujący się do nauk szczegółowych, w tym do biologii, paleontologii, a szczególnie uwzględniający teorię ewolucji, nie popadł w antropologiczny redukcjonizm i potrafił połączyć empiryczną metodę z personalistyczną ontologią, zapożyczoną z klasycznej myśli chrześcijańskiej.

Druuga część książki zatytułowana *Spoleczność* skupia uwagę na zasadach życia społecznego, na modelu demokracji personalistycznej, relacji między jednostką a społeczeństwem oraz na idei rozwoju. Aby nieco przybliżyć treść tej części podaję, iż kolejne rozdziały noszą tytuły: *Personalizm i solidaryzm jako zasady życia społecznego* (str. 127-145), *Demokracja personalistyczna w ujęciu J. Maritaina* (str. 145-153), *Jednostka a społeczeństwo w interpretacji marksizmu* (str. 153-165), *Marksizm w rozważaniach encykliki Centesimus annus Jana Pawła II* (str. 165-177), *Jednostka a społeczeństwo w interpretacji egzystencjalizmu* (str. 177-187), *Współczesny neoliberalizm* (str. 187-199) i *Personalistyczna koncepcja rozwoju Jana Pawła* (str. 199-218). Autor w tej części najwięcej miejsca poświęca omówieniu poglądów marksistowskich oraz nauce papieża Jana Pawła II dotyczącej kwestii społecznych (jego poglądom filozoficznym, personalistycznym). Wymienione powyżej zagadnienia są analizowane w trzech perspektywach: marksistowskiej, liberalnej, personalistycznej. Daje to bardzo ciekawy obraz kwestii społecznych w ujęciu filozoficznym, obraz moim zdaniem, obiektywny.

Ostatnia część pracy zatytułowana *Wartość* koncentruje się na wartościach: prawdy, pracy pokoju i miłości. Każdy chyba musi zauważyć, iż są to kwestie bardzo ważne. Kolejne rozdziały tej części są zatytułowane: *Teocentryzm hierarchii wartości w nauce św. Augustyna* (str. 213-225), *Etos pracy, a etos człowieka* (str. 225-235), *Liberalizm, a kategoria prawdy* (str. 235-241), *Marksistowska koncepcja prawdy* (str. 241-253), *Filozofia pokoju św. Augustyna* (str. 253-275), *Filozofia pokoju św. Tomasza z Akwinu* (str. 275-295) oraz *Filozofie odrzucające miłość i miłosierdzie* (str. 295-309). W tej części moją uwagę przykuły rozdziały dotyczące koncepcji pokoju u dwóch wielkich świętych: Augustyna i Tomasza z Akwinu. Porównanie obu koncepcji ubogacilo mnie zarówno intelektualnie jak i duchowo. Utkwiła mi w pamięci na

przykład jedna z myśli św. Tomasza zamieszczona w tej pracy: *Cisza wewnętrznego pokoju polega na uspokojeniu w człowieku wszystkich zbędnych dążeń*. Owa cisza pokoju jako wewnętrzne zintegrowanie się człowieka, nakierowanie na rozpoznane, prawdziwe dobro - oto moim zdaniem panaceum na wszelkie nerwice i stresy współczesnego człowieka! Ten, który był świętym najlepiej wiedział, jak znaleźć pokój wewnętrzny. Oczywiście jest to tylko jeden z rodzajów pokoju jakimi zajmuje się Stanisław Kowalczyk w swej pracy.

Książka, którą starałem się zrecenzować, napisana jest ładnym, przystępnym językiem. Także układ treści jest przejrzysty i logiczny, ułatwiający czytanie. Autorowi należy się, moim zdaniem, za całość dzieła głębokie i szczere uznanie. Sądzę, że książka ta będzie pożyteczną pomocą dla studentów filozofii, jak również zaciekawi wszystkich interesujących się problematyką antropologiczną.

Grzegorz Baczewski

Zdzisław J. Czarnecki (red.), *Studia nad ideą wolności*, Lublin 1995, ss. 224

Studia nad ideą wolności są pracą zbiorową pod redakcją Zdzisława J. Czarneckiego w Zakładzie Historii Filozofii Nowożytnej Wydziału Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Zagadnienie to zajmuje istotne miejsce w pracach badawczych na powyższym wydziale.

Prace badawcze nad ideą wolności zostały przeprowadzone w wymiarze wieloaspektowego rozumienia tejże idei. Teksty, które zostały zamieszczone w tej pozycji są tylko naszkicowaniem pewnej całościowej konstrukcji tematyczno-problemowej, w której znajduje się idea wolności. Niniejszy tom, jako szkic, jest ważnym materiałem do refleksji nad tymże zagadnieniem, z uwzględnieniem różnorodności zapatrywań. *Studia* te składają się z dwunastu prac, które podejmują dylematy związane z zagadnieniem wolności, patrząc nań od strony pojmowania jej przez twórców zajmujących się tym dylematem. Każdy artykuł jest ukazaniem idei wolności w wymiarze problematycznym.

Praca rozpoczynająca niniejszą pozycję zajmuje się granicami wolności, które ukazał Józef Lipiec. Autor w wartościowy i wszechstronny sposób podaje jak jest pojmowana w pojęciu ogólnym, kiedy się zaczyna, a kiedy kończy czy w ogóle ludzie posiadają świadomość występowania wolności. Natomiast praca kończąca niniejsze *studia* (podobnie jak rozpoczynająca) stawia sobie za zadanie przedstawienie powiązań między wolnością, a racjonalnością ludzkiego działania. Jej autorem jest Andrzej L. Zachariasz. Autorzy w sposób klarowny ukazują jak ważną rolę odgrywa samoświadomość bytu ludzkiego. Ona to świadczy o naszym człowieczeństwie. Upodmiotowiając nas do tego, że jako byt posiadamy władze do wykonania czegoś. Coś może lub coś jest od nas zależne. Badania powyżej przedstawione są istotne w prowadzeniu rozważań nad ideą wolności. Istotne one są, ponieważ dla dużej grupy ludzi w sensie znaczeniowym termin ten jest tak oczywisty i jasny, że nie podlega żadnym dywagacjom, refleksjom. Naturalnie, że w pewnym stopniu można z tym